Oud Leiden Nieuws

KWARTAALBLAD VAN DE HISTORISCHE VERENIGING OUD LEIDEN

Donderdag 19 mei 2016:	Lezing over het Singelpark door Cor Smit en Jeroen Maters, 'De Toekomst van het Verleden'.
Zaterdag 21 mei 2016:	Dagexcursie naar Bergen op Zoom.
Zaterdag 11 juni 2016:	Fietstocht naar Fort Wierickerschans in Bodegraven.
Zondag 12 juni 2016:	Lezing door Jack Scholten, 'Vrolijcke Bijeencompsten: Het Muziekleven in Leiden rond 1600'.
Donderdag 23 juni 2016:	Lezing door Rudie Kagie, 'Jantjes van Leiden - de Leidse Kweekschool voor Zeevaart'.
Zondag 4 september 2016:	Wandeling langs Leidse geveltekens voor mensen die slecht ter been zijn.
Zaterdag 24 september 2016:	Dagexcursie naar Alkmaar.
Zaterdag 8 oktober 2016:	Herfstwandeling in Voorschoten.



De nieuwe website van de HVOL (www.oudleiden.nl).

Oud Leiden Nieuws
jaargang 4 nr. 2
mei 2016

AGENDA

Donderdag 19 mei 2016
HVOL-lezing over het Singelpark door Cor Smit en Jeroen Maters, 'De Toekomst van het Verleden'
Plaats: Gebouw Nieuwe Energie,
3e Binnenvestgracht. Aanvang: 20.00 uur.

Zaterdag 21 mei 2016
HVOL-dagexcursie naar Bergen op Zoom.

Tot en met zondag 22 mei 2016
Tentoonstelling 'Van Kempen en Begeer, Iconen van de zilverfabriek'.
Plaats: Museum Voorschoten, Voorstraat 17, Voorschoten.

Tot en met zondag 29 mei 2016
RembrandtLAB in het Rembrandt Lokaal, Langebrug 89.

Zaterdag 11 juni 2016
HVOL-fietstocht naar Fort Wierickerschans in Bodegraven. Zie pagina 16.

Van 9 tot 12 juni 2016
Festival 'Sleutels tot Schuyt', bij gelegenheid van de 400ste sterfdag van Cornelis Schuyt.
Zie pagina 20.

Zondag 12 juni 2016
HVOL-lezing 'Vrolijcke Bijeencompsten: Het Muziekleven in Leiden rond 1600' door Jack Scholten. Plaats: Lokhorstkerk, Pieterskerkstraat 1. Aanvang: 14.30 uur. Zie pagina 21.

Van 23 tot 25 juni 2016
Sea Folk and Shanty Festival 'Naar zee, naar zee!'. Zie pagina 22 en 23.

Donderdag 23 juni 2016
HVOL-lezing 'Jantjes van Leiden - de Leidse Kweekschool voor Zeevaart' door Rudie Kagie.
Plaats: Leids Volkshuis, Apothekersdijk 33.
Aanvang: 20.00 uur. Zie pagina 22 en 23.

Tot en met woensdag 15 juni 2016
Tentoonstelling 'Scheepswerf Boot 1877 – 1979'.
Plaats: Leiderdorps Museum, Van Diepeningenlaan 110, Leiderdorp.

Zondag 4 september 2016
HVOL-wandeling langs Leidse geveltekens voor mensen die slecht ter been zijn. Zie pagina 16.

Zaterdag 24 september 2016
HVOL-dagexcursie naar Alkmaar. Zie pagina 16.

Zaterdag 8 oktober 2016
HVOL-wandeling in Voorschoten. Zie pagina 17.

Toegang tot lezingen georganiseerd door de HVOL is gratis op vertoon van de ledenpas. Niet-leden betalen 5 euro.

Contributie 2016

Bij het vorige nummer van Oud Leiden Nieuws heeft u een acceptgirokaart ontvangen en waarschijnlijk direct de contributie voor dit jaar overgemaakt. Mocht dat toch niet het geval zijn, dan vragen wij u dit alsnog te doen. Het is ook mogelijk de contributie zelf over te maken op rekeningnummer NL74 INGB 0000 1752 28 ten name van de Vereniging Oud Leiden. Dit laatste scheelt ons veel kosten. Wilt u dan wel uw lidnummer vermelden en het jaar waarover u de contributie betaalt. De HVOL kent ook de mogelijkheid van een lidmaatschap voor het leven. Dit kost eenmalig 500 euro, maar omdat de vereniging de culturele ANBI-status heeft, kunt u in ruil hiervoor in het jaar dat u dit lidmaatschap aangaat maar liefst 625 euro als gift aftrekken voor de inkomstenbelasting.

Lente

De lente is onderweg, de zomer komt. Dat staat vast. En dan gaat Leiden tegenwoordig veel minder op slot dan vroeger. En dat is een goede zaak. Onze mooie stad heeft zoveel moois te bieden dat zij zich niets hoeft aan te trekken van seizoenen of reces. Ik wens u nu alvast een fijne vakantie elders toe en hoop oprecht, dat u bij terugkomst een kort moment een gevoel hebt van 'thuiskomen'.

De HVOL gaat ook de komende maanden gewoon door met het Leidse leven: er is nog van alles te doen en er staan ook wat 'spannende' zaken op de agenda. Dat soort zaken vraagt blijvende aandacht en ook alertheid, want soms gebeuren de dingen onder je ogen zonder dat het voldoende tot je doordringt. De vereniging groeit en bloeit en dat doet u ongetwijfeld deugd, met ons. Ik kijk dus vooruit, maar zie ook een ledenvergadering die niet geheel vlekkeloos verliep. Dat moet beter, ofschoon ik het dan vooral heb over de techniek.

Verbetering is voor ons niet echt te vinden in referendumachtige ledenraadplegingen. Alle leden kunnen zich gevraagd of ongevraagd tot het bestuur wenden met vragen, opmerkingen, suggesties en zo meer. Uw bestuur zal daar kennis van nemen en er zorgvuldig mee omgaan in de afwegingen die soms gemaakt moeten worden. Wij werken op de manier van een gewone vereniging en daarbij hoort ook als uiterst middel dat u - als ALV - uw bestuur kunt corrigeren of wegsturen. Natuurlijk willen wij zo'n situatie vermijden en wij luisteren naar de stemmen die opgaan. Maar wij willen ons ook niet overgeven aan de oproep-van-de-dag om over dit onderwerp of dat thema iets anders te roepen dan wij na rijp beraad hebben besloten.

Ik ben erg blij met het besluit van de ALV om Marjolein Hettinga te benoemen tot lid van het bestuur. Wat kan de HVOL zich meer wensen dan de toetreding van een bestuurslid dat voldoet aan onze vraag om kennis op het beschreven terrein en bovendien twee kwaliteiten heeft die wij zochten: jong en vrouw. Er waren meer kandidaten die wij graag willen behouden voor andere werkzaamheden in de HVOL, wat zeker gaat lukken.

Heel belangrijk voor de vereniging is de actie die door het bestuur wordt ondernomen (in de praktijk zijn dat een paar helden die daar veel extra tijd en moeite in steken) om het ledenbestand 'op te schonen'. Dat is niet zo'n aardig woord, maar daar valt vooral onder: aanvullen, toevoegen en wijzigen. Als u nog niet reageerde op de oproep: graag alsnog uw inzending per post of via e-mail. Ons doel is om u met het geactualiseerde ledenbestand beter te kunnen bedienen.

En nu ik u toch spreek over ledenzaken: kijkt u nog eens om u heen, ver weg of dichtbij: elk lid is immers goed voor een nieuw lid. U bent uw en onze eigen ambassadeur!



Rens Heruer

Notulen ledenvergadering van de Historische Vereniging Oud Leiden, gehouden op woensdag 30 maart 2016 in het Stadhuis van Leiden

Aanwezig (bestuur): dhr. R. Heruer (voorzitter), dhr. G. Kramer (vicevoorzitter), dhr. V. Wijnands (penningmeester), dhr. E. Broesterhuizen, dhr. W. Bleijie, dhr. A. Brandenburg (secretaris).
Afwezig met kennisgeving: mevr. T. Schoonheim (bestuur), mevr. I. Moerman (erelid), mevr. G. Breebaart, mevr. M. Moens, mevr. L. Witkam-Van der Hoek, dhr. G. Jilleba, dhr. W. van der Pluijm, dhr. R. Hogenelst.

Aanwezig overige leden: 76.

Opening
Voorzitter Heruer opent om 19.40 uur de vergadering met een bijzonder woord van welkom aan de spreker van vanavond, Jeroen Windmeijer. Windmeijer, schrijver van het boek De Bekentenissen van Petrus, was zo vriendelijk om Joost Cox te vervangen die door onvoorziene omstandigheden op het laatste moment moest afhaken. De lezing van Cox over de historie van de stadsrechten van Leiden wordt nu op een later moment gehouden.

Ingekomen stukken en mededelingen
Secretaris Brandenburg meldt tot zijn grote genoegen dat inmiddels zo'n duizend reacties zijn binnengekomen op het verzoek lidmaatschapgegevens te controleren en zonodig aan te vullen of te corrigeren. Brandenburg vertelt dat de verwerking inmiddels ter hand is genomen.

Notulen extra ledenvergadering 1 juli 2015
De notulen van de extra ledenvergadering op 1 juli 2015 in verband met wijziging van statuten en huishoudelijk reglement worden onder dankzegging aan de secretaris aanvaard. Er zijn geen opmerkingen. Notulen van de ledenvergadering in maart van het afgelopen jaar waren al goedgekeurd tijdens de extra ledenvergadering.

Jaarverslag 2015
Dhr. L. Barendregt mist onder het kopje 'vertegenwoordiging' de afgevaardigde namens de HVOL bij Stiel, en daarmee zijn eigen naam. De voorzitter stelt vast dat dit een terechte opmerking is en bij een volgende gelegenheid zonder meer zal worden rechtgezet.
Dhr. C. van Reij heeft in het verslag tevergeefs gezocht naar de term Smitsloodje. Smitsloodje is een samenvoeging van de namen Smitsloo en HVOL-lakenloodje. Mevr. W. Smitsloo, oud-secretaris, kreeg tijdens de Dies in november als eerste een lakenloodje (HVOL-ereteken) uitgereikt. De voorzitter grapt dat deze naamvoering 'nog niet is geijkt en tevens nog moet rijpen'. Het jaarverslag wordt vervolgens met applaus in de Burgerzaal van het stadhuis aanvaard.

Financiële jaarstukken
Dhr. W. Laman, lid van de kascommissie, meldt dat hij in overleg met de penningmeester en samen met commissielid dhr. Hogenelst de ad-

ministratie over het verenigingsboekjaar 2015 heeft beoordeeld. De kascommissie dringt er in haar verklaring op aan de verwerking van de contributieontvangsten in 2016 zodanig in te richten dat per lid zichtbaar kan worden gemaakt wat en wanneer is betaald.
De commissie stelt verder vast dat de balans per december 2015 een zo getrouw mogelijk beeld geeft van de vermogenspositie van de vereniging. Tevens verklaart zij zich akkoord met de verantwoording van opbrengsten en kosten in het verenigingsjaar 2015.
Penningmeester Wijnands kondigt in een reactie aan dat met het vernieuwde administratiesysteem en jongste data-onderzoek binnenkort al kan worden voldaan aan de wens om per lid de inkomsten en uitgaven vast te stellen. Mogelijk al in mei zouden de aanmaningen aan leden die nog niet aan hun verplichtingen hebben voldaan de deur uit kunnen.
Wijnands constateert verder dat de vereniging 'zeer gezond' is (zie voor alle cijfers Oud Leiden Nieuws nr. 1 van dit jaar en de website). Hij merkt op dat binnen het bestuur momenteel wordt bekeken of bepaalde bedragen kunnen worden geoormerkt voor speciale acties of doeleinden.
Voorts meldt de penningmeester 54.870 euro aan directe inkomsten tegenover 53.768 euro aan uitgaven, zodat er sprake is van een klein plusje van 1102 euro. Niettemin heeft hij het afgelopen jaar enkele ingrepen moeten doen in de kostensfeer. Zo was tijdens de Dies alleen het eerste drankje gratis, 'iets wat u misschien minder leuk vond'.
Het streven blijft nochtans om het structurele kostenniveau met structurele inkomsten goed te maken. De penningmeester constateert tot zijn genoegen dat veel leden meer dan de gevraagde



Jeroen Windmeijer tijdens zijn lezing (foto Marjolein Hettinga).

20 euro aan lidmaatschap betalen. Hij beveelt anderen vriendelijk aan dat ook te doen, 'want dat scheelt mij een hoop zorgen'.
Op een vraag van dhr. M. van Hoeken antwoordt de penningmeester dat aan de schenkingen in 2015 geen voorwaarden waren verbonden. Over de lage kosten voor de ledenadministratie zegt Wijnands 'dat de geactiveerde ontwikkelingskosten in drie jaar worden afgeschreven waardoor een gelijkmatige spreiding in de resultaten wordt bereikt'.
De vergadering bekrachtigt vervolgens het voorstel van de kascommissie de penningmeester en het bestuur onder dankzegging te dechargeren. Na een oproep daartoe door de voorzitter, tonen mevr. Y. Lignac en dhr. F. van Lelyveld zich staande de vergadering bereid zitting te nemen in de nieuwe kascommissie, naast Laman die zich herkiesbaar stelt. Hogenelst treedt statutair af. De vergadering stemt in met de nieuwe commissie die - conform eerdere afspraken - nu uit drie personen bestaat.

Nieuwe website
Als intermezzo kondigt de voorzitter de presentatie van de nieuwe HVOL-website aan. Omdat de (gemeentelijke) apparatuur wat hapert, blijft

die beperkt tot een blik op de homepage en een toelichting door mevr. D. van Steenpaal (coördinatie website). Zij geeft aan dat zich ongetwijfeld nog wat 'kinderziektes' zullen openbaren en dat de komende weken pagina's verder worden aangevuld met nu nog ontbrekende informatie (zie voor een nadere beschrijving van de nieuwe site ook elders in dit blad). Van Steenpaal roept aanwezigen op om, na thuis de nieuwe site rustig te hebben bekeken, vooral te reageren, 'met een compliment en een verbeterpunt'.

Uitbreiding bestuur

Voorzitter Heruer stelt vast dat de oproep voor een nieuw bestuurslid (onder andere op de website, Facebook, Twitter, in de digitale nieuwsbrief en in Oud Leiden Nieuws) vele interessante reacties heeft opgeleverd. Uit de ruime keuze is uiteindelijk mevr. M. Hettinga door het bestuur als de beoogde kandidaat voorgedragen. Er hebben zich geen andere kandidaten gemeld die voor stemming in aanmerking komen. Hettinga wordt bij acclamatie aanvaard en met applaus binnengehaald, waarna zij zich kort voorstelt (zie pagina 14).
De voorzitter stelt vast dat kennismaking met andere kandidaten plezierig is verlopen. Hij toont zich ingenomen met het aanbod van een aantal kandidaten om zich ook anderszins voor de vereniging te willen inzetten. De nieuwe 'wervingsprocedure' - op verzoek van de ledenvergadering vorig jaar - wordt als positief ervaren en krijgt een vervolg.

Wat verder ter tafel komt

Voorzitter Heruer meldt dat er helaas een eind komt aan de uitgebreide Leidse kroniek op de website, verzorgd door dhr. A. van Leeuwen. Ondanks verwoede pogingen is het niet gelukt een opvolger te vinden voor Van Leeuwen, die zich acht jaar lang bijna dagelijks een aantal uren met deze taak heeft beziggehouden. De kroniek van de afgelopen jaren wordt nog op de vertrouwde manier op de site geplaatst. Daarna verschijnt ze in afgeslankte vorm, een versie die grotendeels overeenkomt met de kroniek in het Jaarboekje.
Van Leeuwen - zelf niet aanwezig - wordt door de voorzitter uitgebreid lof toegezwaaid voor zijn vele werk. Voorzitter Heruer verklaart tevens dat het bestuur heeft gemeend hem te waarderen met een HVOL-lakenloodje, het ereteken dat slechts bij uitzondering wordt uitgereikt. Onder luid applaus wordt de toekenning door de vergadering bekrachtigd.

Rondvraag

Dhr. P. Terwen wil weten hoe het bestuur zich verder opstelt in de discussie rond de verbouwing van de Lakenhal. Hij maakt zich grote zorgen over de beoogde uitvoering van de plannen in en om het pand. Terwen voorziet een ernstige aantasting van het stadsbeeld. Vicevoorzitter Kramer verwijst Terwen naar de brief van de HVOL over deze kwestie aan de gemeente d.d. juli 2015, waarin ook de vereniging de nodige bezwaren opvoert. Pas kortgeleden heeft het HVOL-bestuur een reactie ontvangen van B en W en heeft een gesprek plaatsgehad met de verantwoordelijke wethouder en projectleider. De HVOL-commissie Historisch Karakter van de Stad en het HVOL-bestuur zullen zich nu nader beraden over eventuele verdere stappen.
Terwen meent dat de verbouwing van de Lakenhal meer is dan alleen een zaak van het bestuur. Hij stelt voor dat initiatieven worden

ontplooid om ook leden bij die visie te betrekken. Terwen: 'want het stadsschoon mag niet verpest worden door een gril van de Lakenhal'. Dhr. van Hoeken is het niet met hem eens. Er is, weet hij als nauw betrokkene bij de Lakenhal, zeer zorgvuldig geopereerd. Ook voorzitter Heruer voelt niet veel voor een 'volksraadpleging'. Hij wijst op de bestaande, grote deskundigheid binnen de HVOL-commissie Historische Karakter van de Stad, die vervolgens verslag uitbrengt aan het bestuur voor nadere besluitvorming: 'een verantwoorde procedure'.
De voorzitter hamert er bovendien op dat het bestuur zich altijd onafhankelijk opstelt. Kramer onderstreept de woorden van de voorzitter dat het HVOL-bestuur zich nooit onder druk laat zetten: 'en indien nodig schuwen we ook juridische procedures niet'.
Op een vraag van dhr. Barendregt of Oud Leiden in beroep gaat en of om een voorlopige voorziening wordt gevraagd, meldt Kramer dat nu eerst het antwoord van B en W wordt bestudeerd: 'alles step by step'. Kramer verwijst in dat licht naar de website waarop binnenkort een overzicht zal verschijnen met een 'waslijst van zaken' en waarop alles nog eens is terug te lezen.
Dhr. C. Deckers vraagt naar de stand van zaken rond Annie's. Kramer vat samen dat de HVOL het met B en W geheel eens is dat het stadsgezicht ernstig wordt aangetast door het nieuwe terras, maar dat de HVOL zich - in tegenstelling tot het college - niet heeft laten overtuigen door 'commerciële overwegingen' om toch voor de aanleg te kiezen. Kramer herinnert in dat kader aan de WOB-verzoeken die zijn ingediend in verband met. de 'verrommeling' waarvan nu sprake is bij Annie's op en rond de bestaande terrasboten, 'ook omdat er geen vertrouwen is dat dit straks beter wordt'.
Op een vraag van dhr. R. Smit antwoordt voorzitter Heruer dat er in principe geen verschil in behandeling is tussen Lakenhal en Annie's: 'alleen zijn we in het tweede geval wat verder en in de procedurele fase'. Hij vult aan dat binnen de vereniging de meningen verdeeld kunnen zijn. De voorzitter wijst daarbij ook op het zeer ruime mandaat van de ledenvergadering aan het bestuur - tijdens een bijeenkomst in de Hooglandse Kerk - om bij bepaalde kwesties niet steeds terug te moeten naar de leden voor toetsing, 'al betekent dat natuurlijk niet dat we niet naar u luisteren', aldus Heruer.
Terwen doet de suggestie om met een statutenwijziging een bredere raadpleging af te dwingen. 'Dat kan', aldus Heruer, 'maar daartoe zal ikzelf niet het initiatief nemen'. De voorzitter voegt daaraan toe dat wanneer de leden het niet eens zijn met de besluitvorming, altijd de bestuurskwestie kan worden gesteld. Maar daar is Terwen niet op uit, zo geeft hij zelf aan.
Kramer benadrukt nog eens dat het bestuur in nieuwsbrieven, op de site en in Oud Leiden Nieuws steeds verantwoording aflegt, dat de leden daarop kunnen reageren en dat het bestuur met die opmerkingen terdege rekening houdt. 'Maar op steeds weer een Oekraïnereferendum zitten we niet te wachten', aldus Kramer.

Sluiting

Nadat is vastgesteld dat er geen verdere vragen zijn, concludeert de voorzitter dat 'de noten zijn gekraakt' en kondigt de lezing aan van Jeroen Windmeijer over de totstandkoming van zijn boek 'De Bekentenissen van Petrus'. Even na half negen sluit voorzitter Heruer formeel de vergadering.

Morsdistrict, een gebied vol veranderingen.

De Commissie Niet-beschermd Erfgoed heeft het voornemen de wijken buiten het beschermde stadsgezicht te verkennen, en aan te geven wat de moeite van het beschermen waard is. Een dergelijke uitgebreide verkenning kost veel tijd en inspanning. Om een beeld te geven van de bedoeling, hierbij een 'klein' overzicht voor het Morsdistrict.

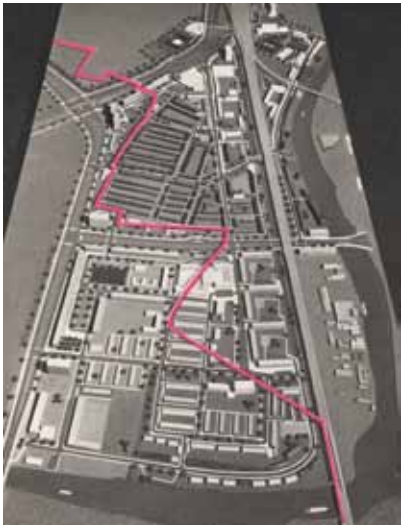
Ligging
Het Morsdistrict, de Mors of het Morskwartier is het gebied dat ten westen van Leiden wordt omsloten door de Rijn. Het was oorspronkelijk grondgebied van Oegstgeest. Via gemeentelijke herindeling kwam het vanaf de 19de eeuw stap voor stap bij Leiden.

De oudste dijken, de Hoge Morschdijk (nu de Morsweg in Transvaal en de Hoge Morsweg in de Hoge Mors), de Lage Morschdijk (nu de Lage Morsweg in de Lage Mors) en De Slaegh (nu de Haagse Schouwweg) met daarop de doorgaande wegen, vormen samen met enkele weteringen de ontginningsassen van dit van oorsprong moerassige gebied.
De oudste bebouwing van het Morsdistrict is te vinden langs de Hoge Morsweg in de vorm van lintbebouwing met woningen en bedrijven.

Spoorlijn
De eerste grote verandering vond plaats door de aanleg van de spoorlijn in 1843. Hiermee werd het gebied, waarop later de Transvaalbuurt werd gebouwd, afgesneden van het overige deel van het Morsdistrict. Omgekeerd waren ook de Hoge en de Lage Mors niet meer gekoppeld aan de Rijn. Waar overal langs de Rijn parallelle wegen de rivier begeleiden, is deze structuur door de spoorlijn in het Morsdistrict doorbroken. Historisch gezien is de Transvaalbuurt echter een onverbrekelijk onderdeel van het Morsdistrict.

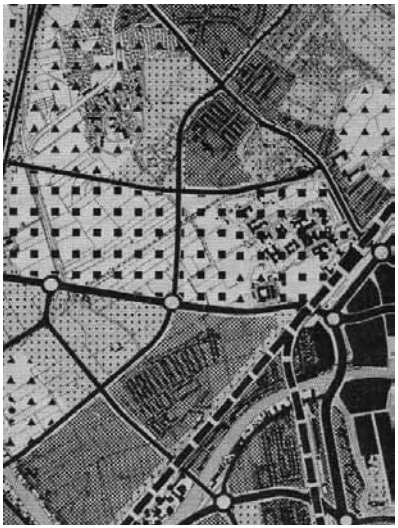


Kaartje van het gebied (collectie Erfgoed Leiden en omstreken).


Maquette van het Morskwartier in 'Portret van Leiden' (gemeente Leiden, 1964)

Grenswijzigingen
Van grote invloed op de ontwikkeling van dit gebied waren ook de grenswijzigingen van 1920 en 1966. Op de maquette van het samen met Oegstgeest opgestelde uitbreidingsplan voor het Morskwartier is de grens van 1920 aangegeven. Door deze grenswijziging was het mogelijk de woningbouw ten noorden van de Lage Morsweg te realiseren. Duidelijk is te zien dat de route van

de Hoge Morsweg door de spoorlijn onderbroken is. Hier staat de betonfabriek van Wernink. Bovendien moesten volgens dit plan de woningen ten noorden van de Gerard Brandtstraat verdwijnen. De woningen staan er nog en de waterpartij achter de Gerard Brandtstraat is het overblijfsel van de oude gemeentegrens, inclusief een doodlopende straat. De randweg liep in de oorspronkelijke plannen dicht langs de Constantijn Huygenslaan.



Kaartje uit het Structuurplan voor de Leidse Agglomeratie (gemeente Leiden, 1968).

Structuurplan

In het Structuurplan voor de Leidse Agglomeratie 1968 is de Ringweg verder naar het westen opgeschoven om een betere verbinding met de Warmonderweg te kunnen realiseren. Hierdoor was het mogelijk Park Kweeklust te ontwerpen en de Muiderkring en de Jan Luykenlaan langs de noordrand. Bij de eerste ontwerpen was de doortrekking van de Lage Morsweg verdwenen. Het belang van het handhaven van deze historische verbinding zorgde voor een aanpassing van de plannen en maakte het mogelijk de bestaande boerderij te behouden.
De eerste plannen voor de Plesmanlaan voorzagen in een ongelijkvloerse kruising met de westelijke ringweg. In 1973 verrichtte minister Westerterp de eerste handeling voor de aanleg.

Aanpassingen

Kort hierna maakte een verkeersonderzoek in het kader van een Structuurschets Leiden West duidelijk, dat de westelijke Ring en de Verlengde Warmonderweg niet echt meer nodig waren en kwam de westelijke Ring te vervallen. Daardoor verviel ook de noodzaak voor een brede kruising met de Plesmanlaan en kon een westelijke driehoek bij de Lage Mors worden getrokken. Voor een deel als een kantorencomplex langs de Plesmanlaan en een woonwijkje daarachter, Bockhorst, genoemd naar een verdwenen boerderij. Het westelijkste kantoor op het kantorencomplex is ontworpen door Fred Temme in opdracht van Aramco, de Saudi-Arabische Oliemaatschappij. Hij is ook de architect van het Stadsbouwhuis.

Deze aanpassingen zijn vastgelegd in de Structuurschets Leiden West van 1976. Bijzonder hierbij is een openbaarvervoertracé ter plaatse van het tracé van de voormalige Ring. Dit moest een OV-verbinding met Wassenaar en Den Haag worden. De busbrug naar de Stevenshof is het gevolg hiervan, evenals de ruimte die ervoor vrijgehouden is langs het bedrijfsterrein in de Stevenshof.
In tegenstelling tot Bockhorst heeft de naam Koppelstein geen historische achtergrond. Het benoemen van wethouders in de vorm van gerelateerde koppels, in dit geval de wethouders Waal en Verboom, was voor verantwoordelijke ambtenaren een aanleiding het nieuwe buurtje 'Koppelstein' te noemen.



Kaartje uit de Structuurschets Leiden West (gemeente Leiden, 1976).

Historische waarde
Van de periode voor 1900 zijn nog slechts enkele elementen in het Morskwartier herkenbaar. Het gaat daarbij om de gedifferentieerde lintbebouwing en de daarbij behorende voorstedelijke verkaveling langs de Rijn (de Hoge Morsweg, inclusief de twee rijksmonumenten Engelberthahoeve en Rhijnhof en een aantal andere karakteristieke panden), de voormalige buitenplaats Rhijnhof en de structuur van drie historische wegen, te weten de Lage Morsweg, de Haagse Schouw en de Hoge Morsweg.
In het bestemmingsplannen voor het Morskwartier en Transvaal zijn de waardevolle vooroorlogse woningen op een goede manier aangegeven. Dit heeft met name betrekking op de woningbouw tussen de Coornhertstraat en de Lage Morsweg en diverse fraaie panden langs de Morsweg. Van de naoorlogse woningbouw zijn vooral de etagewoningen tussen de Damlaan en de Morslaan waardevol als goede voorbeelden van het nieuwe bouwen van na de Tweede Wereldoorlog.

Nieuwe start werkgroep Geveltekens

De werkgroep Geveltekens heeft een moeilijke periode achter de rug. Naast de successen die ook nog recent konden worden ingeboekt, bleek een herbezinning op de werkwijze en inrichting van de werkgroep noodzakelijk. Na een periode waarin gesprekken met betrokkenen plaatsvonden en nagedacht werd over een andere benadering, is besloten tot een 'doorstart' van de werkgroep onder opheffing van de oude structuur (de coördinatiegroep verdwijnt) en met een nieuwe voorzitter. Daarmee sluit de nieuwe structuur aan bij die van de andere werkgroepen en commissies binnen de HVOL.

Het bestuur is verheugd te kunnen melden dat de heer Alexander Geertsema als nieuwe voorzitter de werkgroep Geveltekens zal gaan leiden. Het bestuur heeft alle vertrouwen in hem, in de leden en in de nieuwe opzet, waardoor het goede werk van deze groep kan worden voortgezet.



Alexander Geertsema

Werkgroep Monumentale kunst van de Wederopbouwperiode (1945-1965)

De periode na de Tweede Wereldoorlog kenmerkte zich door grote bouwactiviteiten. Niet alleen was er behoefte aan veel nieuwe woningen, er werden ook veel scholen gebouwd. Juist in deze scholen vinden we veel 'monumentale kunst', dat wil zeggen kunst die gebonden is aan het gebouw. Soms hebben die scholen later een andere onderwijsbestemming gekregen. Nog vaker hebben de demografische ontwikkelingen geleid tot sloop of zal sloop op afzienbare termijn plaatsvinden.



Keramisch kunstwerk van J.B. Lambert Simon, Lammenschansweg 4-6 (foto Peter Lamboo).

Zo ook de R.K. School voor Bijzonder Lager Onderwijs (BLO) aan de Lammenschansweg 4-6. Dit pand staat op de nominatie om te worden gesloopt. Momenteel is het een tijdelijke dependance van het Stedelijk Gymnasium. De school is in 1958 gebouwd door architectenbureau Van der Laan, Van der Eerden en Kirch. In deze verzuilde tijd koos het schoolbestuur uiteraard voor een katholieke architect. Jan van der Laan en zijn vader Leo waren onder andere ook verantwoordelijk voor het ontwerp van de St. Josephkerk aan de Herensingel. Tegen een buitengevel van de school, grenzend aan de binnentuin en onzichtbaar vanaf de straat, is een groot keramische kunstwerk aangebracht van Jan Baptist Lambert Simon (Den Helder 1909 - Utrecht 1987). Het beslaat ongeveer zeven vierkante meter en stelt verschillende dieren voor zoals een kat, een wolf, kuikens, vogels, vissen, een konijn en een hert. Het is duidelijk dat Lambert Simon heeft gepoogd aansluiting te vinden bij de belevingswereld van het kind. De keramiek is vervaardigd door De Porceleyne Fles en uitgevoerd in geglazuurde chamotteklei.



Gevelmozaïek van J.B. Lambert Simon, Boerhaavelaan 44 (uit T. Pollmann & M. Kruidenier, Wederopbouw in Leiden. Architectuur en stedenbouw, 1940-1965, LHR 21 (2009), Leiden: Primavera Pers, p. 104).

Lambert Simon leverde ook een kleiner kunstwerk boven de ingang van de R.K. Technische School Don Bosco aan de Boerhaavelaan 44. Tegenwoordig is deze school in gebruik als Bonaventura VMBO. Ook deze school, die werd geopend in 1954, is gebouwd door architectenbureau Van der Laan. Het kunstwerk is er nog wel, maar niet meer zichtbaar; het bevindt zich namelijk achter een spandoek met de huidige naam van de school bevestigd aan een stalen frame.



Gevelmozaïek van J.B. Lambert Simon, Boerhaavelaan 44 afgedekt door spandoek 'VMBO Boerhaavelaan' (foto Jos Hooghuis).

Lambert Simon maakte een mozaïek van breektegels in grijze en bruinrode tinten. De mozaïek toont een sterk geabstraheerde afbeelding van Don Bosco en twee jongensfiguren. Zoals de architecten Van der Laan ontving ook Lambert Simon zijn opdrachten voornamelijk van katholieke instellingen. Hij was aanvankelijk actief als schilder, later ook als beeldhouwer en ontwerper van glas-in-loodramen. Simon was autodidact. Een verblijf in Parijs werd bepalend voor de ontwikkeling van zijn kunstenaarschap. Terug in Nederland woonde hij in Utrecht en maakte hij deel uit van de kunstenaarsgroep rond het tijdschrift *De Gemeenschap*. Deze bestond uit jonge katholieke intellectuelen die zich keerden tegen het establishment. Lambert Simon is zich steeds blijven vernieuwen. Hij maakte een ontwikkeling door van een neo-barokke stijl naar impressionisme, surrealisme en abstracte kunst. Vanaf circa 1960 kreeg hij steeds meer opdrachten uit niet-kerkelijke kring. In de St. Willibrorduskerk in Oegstgeest bevindt zich een groot glas-in-loodraam van Lambert Simon met als thema Het Laatste Oordeel. De school aan de Boerhaavelaan zal binnenkort worden gesloopt om plaats te maken voor woningen. Of en hoe de gevelmozaïek behouden kan worden is nog niet bekend.

Bij het onderzoek in het archief van de Stichting Katholiek Onderwijs Leiden kwam aan het licht dat zich in de voormalige Don Boscoschool ook een muurschildering van Lode Sengers (Rotterdam 1896 – Leiden 1956) heeft bevonden met een voorstelling van sportende figuren. Stedelijk Museum De Lakenhal beschikt over de ontwerpschets. De *Nieuwe Leidsche Courant* plaatste bij het overlijden van Lode Sengers in 1956 een foto van deze schildering. Bij de beschrijving en inventarisatie van de school door Erfgoed Leiden in 2014 is echter geen schildering aangetroffen. Dat is typerend voor het lot van monumentale kunst uit de wederopbouwperiode die in veel gevallen geruisloos is verdwenen. Tegenwoordig is werk van Lode Sengers nog te zien in de voormalige doopkapel van de Hartebrugkerk.



Ontwerptekening van een muurschildering voor de Don Boscoschool door Lode Sengers (Stedelijk Museum De Lakenhal).

Annie's: oud en nieuw, de stand van zaken

Het is sinds een aantal maanden relatief stil rond de plannen voor een megaterras bij Annie's, daar waar de Nieuwe en de Oude Rijn samenvloeien. Ondanks de inspanningen van onder andere de HVOL, waarover u op onze website kunt lezen, heeft de gemeenteraad de plannen begin oktober 2015 goedgekeurd en vervolgens heeft het college van B&W de vergunning afgegeven. Helaas.

Maar dat is wat ons betreft niet 'einde verhaal'. Het bestuur vindt het beoogde, ruim 500 vierkante meter grote plankier op het centrale waterplein van Leiden een zodanig ernstige aantasting van ons beschermd stadsgezicht, dat het, samen met het Waterambacht, beroep heeft aangetekend tegen de verleende vergunning bij de bestuursrechter in Den Haag. Wij zouden, gelet op onze statutaire doelstellingen, geen knip voor de neus waard zijn als wij ons zouden neerleggen bij een besluit van B&W, waarbij het college zelf erkent dat van een ernstige aantasting van het beschermd stadsgezicht sprake is (maar daarbij weinig substantiële commerciële belangen laat prevaleren). Bij het ter perse gaan van dit nummer van OLN was de datum van de rechtszitting nog niet bekend.

Oud Leiden en het Waterambacht hebben goede hoop op een voor ons positieve uitkomst van de rechtszaak, met andere woorden dat de vergunning zal worden vernietigd en dat het megaterras er niet komt. Voor ons een reden om, in afwachting van de rechtszaak, ons te richten op het huidige terras van Annie's, waar de 'verrommeling' steeds meer toesloeg. Een verrommeling die ook door raadsleden aan de orde werd gesteld bij de behandeling van de plannen voor een nieuw terras. De uitbater gaf toen toe dat het er rommelig uitzag, maar gebruikte dit vervolgens als argument voor een nieuw en veel groter terras! Maar dat is natuurlijk de wereld op zijn kop. Begin eerst maar eens het bestaande terras te fatsoeneren.



De historische werfkelders zijn onzichtbaar.

Samen met het Waterambacht hebben wij onder de Wet Openbaarheid

Bestuur gevraagd naar de vergunningen - indien verleend - voor onder andere de grote reclameborden op en bij het terras en op de gevel van de rijksmonumentale werfkelders, het gebruik van de publieke loopsteiger als terras en opslagplaats-onder-dekzeil en het woud aan elektriciteitsbuizen en -leidingen aan de muur van de werfkelders. Daarop hebben we een reactie van B&W gekregen: voor de meeste door ons aangekaarte zaken bleek geen vergunning te bestaan, maar waren ook geen handhavingsacties door de gemeente ondernomen. Dat laatste is nu, kennelijk naar aanleiding van onze WOB-verzoeken, inmiddels het geval, waardoor althans een aantal het beschermd stadsgezicht verstorende elementen is verwijderd. Over enkele andere zaken, zoals de bekabeling op de werfkelders en het grote reclamebord bij de trap naar het terras, loopt de discussie nog. We heben inmiddels nadere vragen gesteld aan B&W, die kunt u op onze website vinden.



Een kermis van kabels en verlichting op 'Annie's Boulevard'.

Nieuw bestuurslid: Marjolein Hettinga



Marjolein Hettinga (foto Annemarie Hettinga).

Marjolein Hettinga (1976) woont al vrijwel haar hele leven in Leiden, op een paar uitstapjes voor studie en reizen na. Maar daarna was ze altijd weer blij om terug in de Sleutelstad te zijn. Na haar studie Vrijetijdsmanagement in Breda heeft ze jarenlang bij diverse kranten in de regio gewerkt. Eerst bij Buijze Pers als redacteur van onder andere het Leids Nieuwsblad en later als oplagecoördinator bij het Leidsch Dagblad. In 2013 is Marjolein haar eigen communicatiebureau begonnen, Hettinga Projecten. Daarmee adviseert en ondersteunt zij bedrijven en organisaties bij al hun communicatievraagstukken.
De functie van bestuurslid communicatie past dus precies in haar straatje. In haar vrije tijd zet Marjolein zich graag in voor haar stad, onder andere als commissaris bij de 3 October Vereeniging en in de jury van de Leidse Vrijwilligersprijs. In de afgelopen anderhalf jaar was Marjolein al actief voor Oud Leiden, onder andere met het beheren van Facebook en Twitter, de digitale nieuwsbrief en de nieuwe website. In haar rol als bestuurslid hoopt ze nog meer mensen te kunnen interesseren voor al het moois dat Leiden te bieden heeft en een bijdrage te leveren aan het behoud daarvan.

De Lakenhal: restauratie en nieuwbouw

In Oud Leiden Nieuws van augustus vorig jaar (2015-3) en op de website berichtten wij dat het bestuur van de HVOL de verplaatsing van de Joristrap kon accepteren, maar dat we bezwaren hadden tegen de nieuwbouw aan de Lammermarkt, met een gevelopbouw die nogal detoneert. Bezwaren die in de media ook door anderen werden geuit. Onze brief daarover staat op de website.

De publieke discussie concentreerde zich daarna echter bijna volledig op de verplaatsing van de Joristrap en liep zo hoog op dat uiteindelijk advies werd gevraagd aan de Rijksbouwmeester. Die kwam tot dezelfde conclusie als wij en ook op ongeveer dezelfde gronden. Of daarmee de kous van de Joristrap af is? We zullen zien of er nog zienswijzen worden ingediend tegen de verplaatsing.
En de nieuwbouw? Op onze brief van juli 2015 aan het college van B&W hebben we heel lang geen antwoord gehad. En omdat de omgevingsvergunning voor restauratie en nieuwbouw van De Lakenhal er begin dit jaar leek aan te komen, hebben we aan de bel getrokken. Het bestuur heeft vervolgens op 12 februari gesproken met wethouder Robert Strijk, museumdirecteur Meta Knol en de gemeentelijke projectleider, waarbij onze kritiekpunten zijn doorgenomen en de gemeente haar standpunt heeft toegelicht. De gemeente heeft uiteindelijk op 15 maart schriftelijk op onze brief van vorig jaar gereageerd.
Aan de plannen voor De Lakenhal is niets veranderd. De nadere toelichting en argumenten van de gemeente hebben ook ons standpunt niet veranderd. We blijven dezelfde bezwaren houden.



'Artist's impression' van de nieuwbouw aan de Lammermarkt.



De Lakenhal.

Toch hebben we besloten om geen vervolgprocedure te starten om de realisering van de plannen tegen te houden. Dat zou namelijk een herhaling van zetten zijn en daar hebben we geen behoefte aan. Daarbij speelt ook een rol dat de bouw past binnen het door de gemeenteraad vastgestelde bestemmingsplan en dat de Rijksdienst Cultureel Erfgoed en de Welstands- en Monumentencommissie Leiden positief hebben geadviseerd. De kans van slagen van een vervolgprocedure is naar onze inschatting in deze situatie heel klein.

In het gesprek met de wethouder hebben we naar voren gebracht dat het plan voor nieuwbouw en restauratie ons (en met ons vele anderen) nogal overvallen heeft. En dat het gepresenteerd werd als het definitieve plan, waar niets meer aan veranderd kon worden. Geen enkele ruimte (meer) om constructief mee te denken. Dat zou bij volgende projecten van de gemeente anders moeten, wat ons betreft. Wij zijn daarover nog in gesprek met B&W.

Excursies 2016

De meeste voorjaarsexcursies zijn inmiddels alweer achter de rug, behalve **de fietsexcursie naar Fort Wierickerschans op 11 juni; zie hiervoor het vorige nummer van Oud Leiden Nieuws of de website).** De commissie is alweer druk bezig met de excursies die na de zomer plaatsvinden.



Fort Wierickerschans, einddoel van de fietsexcursie van 11 juni (foto Rob Smit).



4 september: Wandeling langs gevelstenen speciaal voor mensen met een rollator:
De werkgroep Geveltekens organiseert

Het wapen van Willem Cornelisz. van Duivenbode (foto Hans de Sterke).

samen met de excursiecommissie een route voor mensen die slecht ter been zijn. Na een kopje koffie lopen we een traject van ongeveer een kilometer door de binnenstad. De wandeling begint om 10.00 uur en duurt maximaal anderhalf uur. De kosten zijn € 5,- inclusief koffie.



Kaart van het Beleg van Alkmaar (uit H.A. Bosman-Jelgersma, Pieter Foreest, de Hollandse Hippocrates. Oegstgeest 1996).

24 september 2016: naar het historische Alkmaar
Net als Leiden heeft deze stad te maken gehad met beleg door de Spanjaarden tijdens de 80-jarige oorlog, in het jaar 1573. Maar Alkmaar heeft nog méér te bieden. Het is ook befaamd als Kaasstad, geboorteplaats van de geleerde Foreest en als uitvalsbasis tegen de West-Friezen in de 13de eeuw.
De excursie neemt ons in een wandeling mee door het oude centrum, onder leiding van kundige gidsen. Na een lunch bij het Stedelijk Museum Alkmaar zullen we daar met een rondleider de afdeling 'Victorie van Alkmaar!' bezoeken. Kosten nog niet bekend.

8 oktober 2016: ons buurdorp Voorschoten
Voorschoten heeft een lange geschiedenis. In de wijk Boschgeest zijn bij opgravingen overblijfselen gevonden van bewoning op de strandwal die zich uitstrekt van Leiden tot Rijswijk. Het dorp ligt aan het traject van het Romeinse Corbulokanaal, en de Trekvliet naar Delft is de voorloper van het huidige Rijn-Schiekanaal.
De enthousiaste vrijwilligers van het Museum Voorschoten gaan ons hun dorp laten zien. Er is veel te vertellen over de sfeervolle Voorstraat, waar nog elk jaar de paardenmarkt wordt gehouden. Ook heeft Voorschoten grote interessante landgoederen - Duivenvoorde, Rosenburgh, Berbice, Beresteyn -, de Zilverfabriek en zelfs een klooster, Bijdorp. Kosten nog niet bekend.

Website
Op de nieuwe website vindt u ons via het 'activiteitenoverzicht' op de tegel 'excursies'. Binnenkort zijn daar ook verslagen en foto's van de excursies te vinden.

E-mailcontact, telefoon en betalingen
Mailcontact graag via excursiecommissie@oudleiden.nl. Verder is het telefoonnummer 071 5210752 beschikbaar voor eventuele vragen. Betalingen via bankrekening NL67 INGB 0005 901 264 onder vermelding van uw naam en lidnummer en de betreffende excursie.

Gezocht: twee nieuwe enthousiaste medewerkers
Twee leden van de excursiecommissie gaan helaas, na vijf jaar trouwe dienst, per 31 december dit jaar stoppen met hun activiteiten. Wij zoeken nieuwe commissieleden (M/V) met ruime belangstelling voor de Nederlandse en vooral de Leidse geschiedenis. Verder is het gewenst dat zij enige ervaring hebben met het organiseren van excursies of andere evenementen. De commissie vergadert circa vier keer per jaar. Voor elke excursie wordt een 'trekker' gekozen. Ter voorbereiding van excursies buiten Leiden gaan we een of twee keer naar de betreffende plek of locatie. Lokale zustervereniging worden zo mogelijk bij de organisatie betrokken.



Voorschoten heeft veel te bieden (foto Rob Smit).

René van Itersons jeugdherinneringen aan de Korevaarstraat

René van Iterson werd in 1952 geboren aan het Levendaal. Later verhuisde hij naar Groningen, waar zijn vader ging werken. Daar studeerde hij en hij werd er docent op middelbare scholen in Groningen, Utrecht en Friesland. Van Iterson was betrokken bij vele historische projecten en is - ook na zijn pensionering – nog steeds bezig met geschiedenis. Hieronder een verslag van zijn herinneringen aan de Korevaarstraat.

De Korevaarstraat heette ooit de Zijdgracht. Na de demping werd de naam gewijzigd ter ere van wethouder Korevaar, die zich had ingezet voor de ontwikkeling van de buurt. De 'blauwe tram' had aan beide kanten van de weg een halte en dat was soms erg dringen voor het overige verkeer. Als klein kind ging ik vaak met mijn moeder naar familie in Den Haag, of een dagje naar Scheveningen. Het in- en uitstappen was doodeng, want er was maar een zeer smal 'eilandje' tussen de tram en de drukke weg.

Vooral het uitstappen was spannend en ik hoor de bezorgde stem van mijn moeder nog roepen; 'Blijf op de stoep, pas op voor het verkeer!'. Geen overbodige waarschuwing, want de strook was veel te smal voor alle passagiers, die er stonden te wachten. Het was dringen om er in of uit te komen. Dat is op de foto ook te zien; het is de dag



De Korevaarstraat in augustus 1960, drukte na het Rijnsburgse bloemencorso (collectie HVOL).

van het Bloemencorso, in augustus 1960, met veel mensen, die in- en uitstappen, terwijl fietsers en zelfs een auto hun weg trachten te vervolgen ondanks de obstakels van tramreizigers.

In de verte, achter de tram, is het logo van koffiebranderij 'Het Klaverblad' te zien. En iets rechts daarvan de hoekpanden van het Levendaal; het hogere hoekpand was een café/kroegje en ernaast de dierenvoerwinkel Teunissen, waar ooit een reclame van 'Sluys', met een hanenkop, op de gevel stond. Enkele jaren later was de tramlijn verdwenen en het vervoer overgenomen door bussen. Het opbreken van de rails herinner ik me nog goed, want de spoorlijn was voorbij de brug, op de Lammenschansweg, 'één grote zandbak' voor kinderen gedurende de werkzaamheden.
Van de winkels die er toen waren, herinner ik me aan de rechterkant op de foto een drogist, waar je ook snoepjes uit grote blikken en glazen potten kon krijgen; kleine kinderen mochten 'als je lief bent geweest' een snoepje uit zo'n pot kiezen. Daarnaast was stofzuigerwinkel Abspoel. Er stond onder andere een (groen met chroom) 'Holland-Electro' sledemodel stofzuiger in de etalage. Exact hetzelfde model als we thuis hadden.
Doorlopend naar het zuiden, voorbij de Catharijnestraat, was het gebouw 'Ceres', een broodfabriek, waarvan ik me de schoorsteen nog herinner. Even verder zat de bakkerswinkel, waar ik altijd brood haalde voor mijn moeder. Het 'halfje casino' haalde mijn huis helaas nooit ongeschonden; ik snoepte van de binnenkant! Ik meen dat er daar ook een winkel voor handwerk- en naaimaterialen was.
Aan de overkant kwam ik niet zo vaak. Wel was ik er één avond per week op een koortje, dat in een bovenzaaltje oefende onder leiding van de muziekleraar van school, meester Rijnbeek, die dan een elektrisch orgeltje in een koffer bij zich had. Er waren ook winkels, zoals de kaashandel van de familie Van Schie. Die hadden een tweeling die bij mij in de klas zat. Je kon aan die kant ook melk en eieren kopen; dat deden wij niet, want om de hoek, op het Levendaal tegenover Zeepfabriek Sanders, zat melkboer Juffermans. In de woning boven zijn winkel ben ik geboren. Nu zit daar bloemenwinkel Zandvliet en vormen de woning en de winkel inmiddels één geheel.

Op de hoek van de Korevaarstraat en het Levendaal was een open plek, waar ooit een huis stond dat erg op het winkelpand van Zandvliet leek. Ik herinner me slechts de resten, waar wij speelden tussen de stukken puin. Inmiddels is er een nieuw hoekpand gebouwd waardoor de hele Korevaarstraat een nieuw élan gekregen. Het lijkt me bruisender dan ooit in mijn jeugd! Ik moet alleen wennen aan de bussen en fietsen en mis ergens toch die 'blauwe tram'....

Nieuw bedrijfslid

Wij zijn erg blij met weer een nieuw bedrijfslid. 'Museum Boerhaave'. Welkom!

MUSEUM LEIDEN BOERHAAVE

Sleutels tot Schuyt

Festival bij gelegenheid van de 400ste sterfdag van Cornelis Schuyt
9 - 12 juni 2016

Cornelis Schuyt (1557-1616) is een in Leiden geboren componist en organist die in de Lage Landen in hoog aanzien stond. Hij werd in één adem genoemd met 's lands beroemdste componist Jan Pieterszoon Sweelinck. Zijn loflied *O Leyda Gratiosa* onderstreept zijn levenslange band met de stad Leiden, waar hij een leidend figuur in het culturele en maatschappelijke leven was. Meer dan twintig jaar was hij in dienst van de stad als organist en bespeelde hij de orgels van de Pieterskerk en de Hooglandse Kerk. Hij overleed op 9 juni 1616 in Leiden.

Daarom 400 jaar later een festival waarin de wereld van Schuyt tot leven komt: concerten, workshops, lezingen, een tentoonstelling, een muziektheater voor kinderen en allerlei activiteiten in de stad.

Het volledige programma van dit festival, dat een initiatief is van het Blokfluitensemble Praetorius en de Nederlandse Luitvereniging, kunt u vinden op de website www.schuytfestival.nl.



Deel van de prent met het motet 'Domine fiant anima mea' van Cornelis Schuyt (collectie Rijksmuseum Amsterdam).

De HVOL werkt mee aan dit festival, in het bijzonder door de organisatie van de lezing 'Vrolijcke Bijeencompsten: Het Muziekleven in Leiden rond 1600', op 12 juni te geven door Jack Scholten.

Nieuwe Leden

De Historische Vereniging Oud Leiden heet de volgende leden van harte welkom:

H. Freitag, A. de Geus, T. de Graaf, F. Heijnen, A. Hoekstra, P.S.H. de Jong, W.I.M. Kersten, W. La Heij, M.J.T. Mazzacani - Perquin, A.S. van Meijgaarden, B. van Meijgaarden, O. van Marion, C.G. den Os-Oosterbaan, R. van Riessen, K. Roosjen, P.J. Schuur, A. Tieleman, R. den Tonkelaar, A.M.C. Vink-Stokman, F. Verbiest, W.T. Vink, A.F. van de Wijngaart, L.B. Zeilstra.

Vrolijcke Bijeencompsten: Het Muziekleven in Leiden rond 1600

door Jack Scholten

Lezing in het kader van het Schuyt Festival, 'Sleutels tot Schuyt'
zondag 12 juni 2016, 14.30 Lokhorstkerk, Pieterskerkstraat 1, Leiden

De titel van de lezing is ontleend aan de aanstellingsbrief van Jan Jorden als stadsmuzikant in 1610, waarin staat dat hij moest spelen 'op alle zoo ordinaryse als extraordinarise maeltijden ende vrolijcke bijeencompsten'.

Cornelis Schuyt was in zijn tijd onbetwist de belangrijkste toonkunstenaar in Leiden. Maar hij was zeker niet de enige. Er waren meer musici met een officiële aanstelling: organisten, beiaardiers of de stadsspeellieden, die optraden tijdens maaltijden van de burgemeesters of bij de ontvangst van hoge gasten. Studentenfeesten werden vaak opgeluisterd door luitspelers, zoals de vermaarde Joachim van den Hove, de evenknie van Schuyt. Wat luitmuziek betreft was Leiden rond 1600 zelfs de voornaamste stad in de Republiek.
Verder kennen we uit archiefstukken nog talrijke andere muzikanten, al dan niet beroeps, die toneelvoorstellingen van de rederijkers begeleidden of voor dansmuziek zorgden op bruiloften en partijen. Ook Leidse bouwers van instrumenten hebben hun bijdrage geleverd aan de bloei van het muziekleven. Het aardige is bovendien dat we nog prachtige afbeeldingen hebben uit die tijd en dat er in de stad nog steeds veel plaatsen zijn aan te wijzen die herinneren aan die roemrijke muzikale geschiedenis.

Jack Scholten was docent Nederlands in Tokio en docent Japans aan de Universiteit Leiden. Sinds een tiental jaren maakt hij studie van de geschiedenis van de luit en van luitspelers in de Noordelijke Nederlanden, in het bijzonder Leiden, waarover hij ook publiceert. Hij is redacteur van 'De Tabulatuur'*, het blad van de Nederlandse Luitvereniging.*





Muzikanten op een afbeelding van de optocht bij de oprichting van de Leidse universiteit (collectie Rijksmuseum Amsterdam).

Sea Folk and Shanty Festival 'Naar zee, naar zee!'

Internationaal Maritiem Muziekfestival

23 - 25 juni 2016, Leiden

Het Leids Zeemanskoor Rumor di Mare en de Maritieme Folkgroep Act of Mutiny organiseren jaarlijks in Leiden een festival met maritieme muziek: Naar zee, naar zee!'. Dit jaar vindt het festival voor de vijfde keer plaats bij de Burcht en de Hooglandse Kerk.
Er treden binnen- en buitenlandse groepen op. Het festival is niet alleen bedoeld voor liefhebbers van shanty's en zeemansliederen, maar met het festival maakt ook het (Leidse) publiek op een verrassende wijze kennis met deze maritieme muziek.
Bovendien wordt ook nog eens het maritieme verleden van de stad over het voetlicht gebracht, waarvan de Kweekschool voor Zeevaart een mooi voorbeeld is. Over dit 19de-eeuwse instituut organiseert Rumor di Mare samen met de Historische Vereniging Oud Leiden en het advocatenkantoor Geelkerken Linskens een lezing door Rudie Kagie onder de titel *De Jantjes van Leiden – de Leidse Kweekschool voor Zeevaart* (zie hieronder). Een klein koor van Rumor di Mare omlijst de lezing met enige zeemansliederen.



Prentbriefkaart van de zeevaartschool uit 1905.

Jantjes van Leiden - de Leidse Kweekschool voor Zeevaart

door Rudie Kagie

Lezing in het kader van het Sea Folk and Shanty Festival, 'Naar zee, naar zee!'

Donderdag 23 juni 2016, 20.00 uur, Leids Volkshuis, Apothekersdijk 33

In zijn lezing neemt Rudie Kagie ons mee naar het jaar 1855, toen een cholera-epidemie in Leiden honderden kinderen tot wezen maakte. De sociaal bewogen predikant Abraham Rutgers van der Loeff zocht oplossingen voor de acute nood. Op zijn initiatief werd ijlings een bewaarschool voor jonge kinderen opgericht, in de zomer van datzelfde jaar ontfermde hij zich over 'het lot der verwaarloosde vagebonderende jongens in de Leidse achterbuurten'. Een kweekschool voor zeevaart bood boefjes de mogelijkheid om uit te varen en aldus, overeenkomstig de opvattingen van die tijd, aan boord van een schip de discipline en tucht op te

doen die nodig waren om hen in het gareel te brengen.
De dominee wist twee gepensioneerde zeeofficieren warm te maken voor zijn plan. Het drietal zag kans om het onderwijsinstituut in minder dan een half jaar uit de grond te stampen. Toen de cursussen in het voorjaar van 1856 in een door de gemeente toegewezen bouwval bij de Witte Poort aan het Galgewater van start gingen, telde de kweekschool 24 leerlingen en was een afgedankte kanonneerboot het belangrijkste lesmateriaal. Dat jaar waren er al 124 leerlingen, die 's morgens naar school kwamen en na afloop van de lessen weer naar huis gingen. Een interne opleiding was het ideaal, maar het duurde tot 3 oktober 1879 eer aan het Galgewater het monumentale gebouw voor zowel kweekschool als internaat werd geopend.

Tot 1879 (toen het Rijk het particuliere initiatief overnam) leidde de kweekschool op tot scheepsjongen en lichtmatroos. Vervolgens werden tot 1915 jonge matrozen klaargestoomd voor hun missie, en daarna leidde de school op tot onderofficier, totdat deze in 1922 definitief zijn deuren sloot. Aan de hand van onder meer de onlangs ontsloten dagboeken van dominee Rutgers van der Loeff zal Kagie nagaan in hoeverre de nobele doelstellingen die aan de oprichting van de Leidse Kweekschool voor Zeevaart ten grondslag lagen, werden bereikt. Het merendeel van de leerlingen was afkomstig uit de lagere sociale klassen, een categorie die tegenwoordig met 'randgroepjongeren' wordt aangeduid. Lukte het deze 'jongelieden uit den behoeftigen stand' via zeevaartonderwijs om op de sociale ladder te stijgen? Valt uit de aanpak van de 'ontspoorde jeugd' in het verleden lering te trekken voor de oplossing van problemen die zich anno 2016 aandienen?

Rudie Kagie (1950) is journalist en voormalig redacteur van Vrij Nederland. Bij uitgeverij Prometheus verschijnt in augustus zijn boek 'Hopman. Een memoir'. Uitgeverij Nautilus publiceert later dit jaar 'Jantjes van Leiden', een geschiedschrijving van de Kweekschool voor Zeevaart, een geheel herziene versie van het in 1986 verschenen gelijknamige boek.



De prachtig gerestaureerde Kweekschool voor Zeevaart (foto Cees Meijer).

Minisymposium 'De periferie centraal'

Vrijdag 4 november 2016 van 14.00 tot 17.00 uur
Hoogheemraadschap Rijnland, Archimedesweg 1

Op de vrijdag voor de dies van de Historische Vereniging Oud Leiden is er – inmiddels voor de derde keer - een minisymposium, dit jaar onder de titel 'De periferie centraal'. Waar bij de vorige symposia thema's en onderzoeksperspectieven op het gebied van de Leidse geschiedenis alle aandacht kregen, zullen we nu de blik richten op recent en lopend onderzoek over de regio als geheel (het Rijnland) en op enkele dorpen in het bijzonder. Hier gebeurt heel veel. Lokaalhistorische verenigingen zijn actief op een breed terrein, van archiefonderzoek tot oral history. Ook archeologisch is het Leidse ommeland letterlijk en figuurlijk in beweging en biedt de bodem steeds nieuwe verrassingen en uitdagingen.
Bij de minisymposia ligt de nadruk vooral op uitdagingen en nieuwe mogelijkheden, meer op 'work-in-progress' dan op oude resultaten. Daarbij streven we naar een opzet waarbij allerlei aspecten en benaderingen van het verleden tot hun recht komen. Ook dit keer levert dat een mooi palet van sprekers, die in een 'flitslezing' hun onderwerp zullen presenteren. Dick de Boer zal als dagvoorzitter optreden. Hij is zelf met een projectgroep bezig aan een boekje over Leiderdorpers tijdens de Tachtigjarige Oorlog.



Uitsnede uit de kaart van Leiderdorp van Floris Balthasars uit 1615.

Menno Dijkstra schetst een beeld van hoe de opgravingen van de laatste 20 jaar ons beeld van landschap en bewoning in de vroege middeleeuwen rondom Leiden ingrijpend hebben veranderd. We weten nu veel meer over de manier waarom de inwoners van het nog onbedijkte rivierlandschap, in hun onderhoud voorzagen en hoe en waar ze woonden.

Freek Lugt spreekt over een door hem ontdekt gezangenboek van het Oegstgeester Groene Kerkje uit 1562, geschreven door de kapelaan van het klooster Mariënpoel, broeder Adriaan van Gouda.

Matthieu Fannée raakte bij het werken aan zijn recente boek over Warmond gefascineerd door de informatie die in het landschap en de toponiemen verborgen ligt. Hij werkt dat thema verder uit.

Jaco Zuijderduijn behandelt het thema migratie, met de nadruk op de zestiende eeuw. Dit is tot dusverre vrijwel alleen maar bestudeerd vanwege de trek naar de stad, maar de migratie vanuit Leiden naar de omliggende dorpen en

tussen de dorpen onderling levert een verrassend beeld op van de demografische dynamiek.

Hans Endhoven spreekt over het Leidse 'Ruhrgebied' in de zestiende eeuw, om de aandacht te vestigen op het enorme economische belang van de vanuit de Sleutelstad aangestuurde plattelandsindustrieën.

Gert Koese, archivaris van het Hoogheemraadschap Rijnland en tevens de gastheer van het symposium, spreekt over de relatie tussen het hoogheemraadschap en de lagere waterschaporganisaties (tot en met de lokale 'kroosheemraden') door de eeuwen heen, met nadruk op de zeventiende en de achttiende eeuw.

Een portret van Jan Verhoef
door Alphons Siebelt

In november 2015 verscheen het boek De kunstenaar die zichzelf bleef over de Warmondse kunstenaar Pieter Geraedts sr., geschreven door André van Noort. Geraedts (1911-1978) maakte in zijn hoogtijdagen hoofdzakelijk katholieke kunst, variërend van kruiswegstaties, wandschilderingen en glas-in-loodramen tot prentjes voor in het missaal. Daarnaast schilderde hij meer dan 200 portretten. Achter één portret, in het boek afgedrukt op pagina 84, gaat een bijzonder verhaal schuil. Het is toeval dat ook dit verhaal in 2015 werd ontrafeld. Het gaat over de eerst bekende arrestatie van joden in Leiden met fatale afloop.

Het schilderij toont Jan Verhoef (1910-1978), die in 1941 vleesconservenfabriek Vianda aan de Langegracht/Rijneveststeeg/3e Binnenvestgracht oprichtte. De fabriek werd in 1964 gesloten en vier jaar later gesloopt. Het was bekend dat Verhoef in 1942 was gearresteerd wegens hulp aan joden, maar verdere bijzonderheden ontbraken. Eind maart 2015 kreeg ik de vraag of er meer informatie te vinden was. Het enige aanknopingspunt was een vermelding van een naam in een naoorlogse agenda. Toevallig verscheen er in februari een vraag op internet over enkele leden van precies die familie, die in maart 1942 in Leiden waren opgepakt. De gegevens van beide kanten bleken bij elkaar te passen. De bewuste arrestatie vond op 6 maart 1942 plaats in het pand aan de 3e Binnenvestgracht. Er werden nog twee personen opgepakt, van wie de namen niet in het politierapport staan vermeld. We weten nu dat het de Rotterdammer Levi Messcher en zijn Maastrichtse schoonzus Sophie Muijsson-Gazan waren. Het is duidelijk dat ze als 'strafgeval' zijn behandeld. Iedere overtreding door een jood van een verbodsbepaling, hoe futiel ook, werd zwaar gestraft. Messcher stierf in Mauthausen op 6



Jan Verhoef (foto Evelien Verhoef).

juli, zijn schoonzus in Auschwitz op 31 oktober.
Het is aannemelijk, dat Messcher en Verhoef elkaar kenden uit de vleesbranche, maar waarom hij en zijn schoonzus precies bij Verhoef waren, is niet bekend. Messcher had familie in Leiden: zijn moeder en twee zussen woonden er. Zijn zus Mina Grünbaum-Messcher overleefde de oorlog met haar man in onderduik. Zijn zus Hendrika was gehuwd met Gerrit (Godschalk) de Vries, uit een familie met verschillende winkels in de Haarlemmerstraat. Zij werd met haar gezin (en vrijwel haar hele schoonfamilie) vermoord, evenals hun moeder. Messchers echtgenote was ondergedoken in Bergen op Zoom. Zij werd opgepakt, maar in mei 1945 in Theresienstadt bevrijd. Ook hun dochter overleefde de oorlog. De niet-joodse echtgenoot van Sophie en hun zoon overleefden de oorlog eveneens.
De arrestatie op 6 maart 1942 is het vroegst bekende geval van een arrestatie met fatale afloop. Verder onderzoek doet vermoeden dat *veel* in 1942 vermoorde Leidse joden 'strafgevallen' zijn geweest. Ook zijn er in dat jaar verschillende Leidenaren opgepakt wegens hulp aan joden. Het laat zien dat de politiek ten aanzien van zich 'misdragende' joden al verhardde voordat de deportaties begonnen (op 15 juli). Vooral de dreiging met Mauthausen was bedoeld om angst te zaaien. Het speelde ongetwijfeld een grote rol bij de afwegingen om al dan niet onder te duiken. Het echtpaar Grünbaum-Messcher dook dus onder, maar voor zover bekend de rest van de Leidse familie niet. Ik kon deze gegevens helaas niet meer in mijn boek *Hulp aan Leidse onderduikers* opnemen.
Jan Verhoef belandde via het 'Oranjehotel' in Scheveningen en Kamp Amersfoort in het concentratiekamp Sachsenhausen bij Berlijn. Hij kwam in augustus 1944 vrij en keerde terug naar Leiden. Dit onderzoekje laat maar weer eens zien dat sommige puzzelstukjes met enig geluk gewoon op internet gevonden kunnen worden.



De gaarkeuken in Vianda (foto Evelien Verhoef).

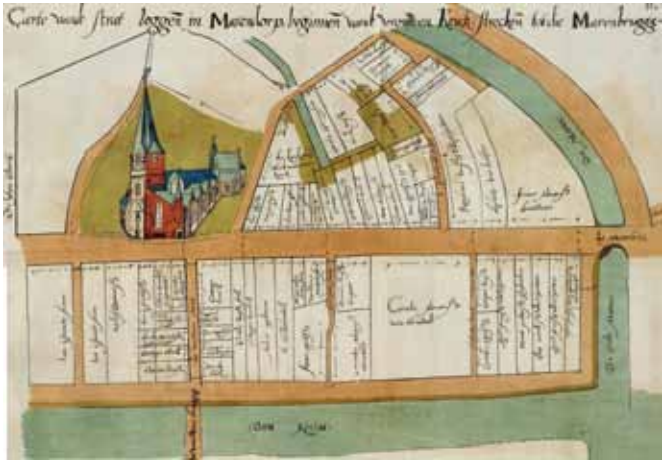
Tijdens de afwezigheid van Verhoef nam de productie van Vianda sterk af. In de Hongerwinter werd het bedrijf aan Massavoeding verhuurd, als één van de Leidse gaarkeukens, waar maaltijden werden bereid voor verschillende uitdeelposten in de stad. Tienduizenden Leidenaren hebben in de rij gestaan voor een halve liter soep of stamppot uit deze keukens. Daarover meer in het boekje over de Hongerwinter, dat (als alles goed gaat) in november van dit jaar zal verschijnen.
Na mijn lezing voor Oud Leiden kreeg ik inzage in een aantal brieven en briefkaarten van vlak na de Bevrijding met heel interessante informatie. Ook kreeg ik een e-mail over een kindertransport per schip naar Noord-Holland van iemand die daaraan deel had genomen.
Meer informatie over de Hongerwinter is nog steeds zeer welkom (contact@onderduikers.nl).

Chaertbouc van Straten binnen desen stadt Leyden 1585 - 1876 - 2015

door Martin Hooymans

Eind 16de eeuw (zo rond en na 1578-1585) verrichtte Salomon Davidszoon van Dulmanhorst gedetailleerde metingen van de huizen, straten en grachten van Leiden. Uit deze opmetingen tekende hij kaarten, waar de huizen op maat in stonden met vermelding van de hoofdbewoner/eigenaar. Deze kaarten werden gebundeld in het 'Chaertbouc van Straten binnen defen ftadt Leyden' en in die van de 'Stadts Wateren'. Ook werden er namenlijsten aangelegd, in eigentijds handschrift.

In de 19de eeuw heeft de historicus W. Pleyte deze kaarten overgezet in facsimile lithografieën en de namenlijsten getranscribeerd in een fraai drukwerk getiteld 'Leiden Voor 300 Jaren En Thans. Photolithografische Afbeelding Van Een Plattegrond Van 1578 En Chromolithografische Afbeelding Van Het Chaertbouc Van Straten Binnen de Stad Leyden En Chaertbouc Van De Stads Wateren Gemeten By Mr. Salomon Davidssoon'. Dit was de eerste stap in de ontsluiting van het eerder genoemde werk van Salomon Davidszoon van Dulmanhorst. Door deze uitgave werden de 'Chaertboucen' toegankelijker en een stuk beter leesbaar, onder meer door de opgenomen namenlijsten.



Kaart met de Vrouwenkerk, Haarlemmerstraat en Mare.

Vorig jaar kreeg ik bij toeval een (niet helemaal compleet) exemplaar van Pleyte's werk in bruikleen. Direct werd ik gegrepen door de enorme waarde van dit werk en kwam ik op het idee om zijn werk voort te zetten, maar dan met de hulpmiddelen van deze tijd. Ik heb vervolgens alles (teksten en kaarten) ingescand voor eigen gebruik, zodat ik het werk aan de eigenaar kon teruggeven. Vervolgens heb ik alle kaarten en bijlagen provisorisch ingetekend in een kaart van circa 1581, zodat de kaarten makkelijker terug te vinden zijn (oftewel, waar ze eigenlijk gepositioneerd zijn), maar ook omgekeerd, dat je van een stukje Leiden makkelijker kan vinden op welke kaart het staat. Of welke kaarten, want soms komt een stukje op meerdere kaarten of in meerdere bijlagen voor. Daarna leek het me aardig om de bewoners van de verschillende panden in een bestand te zetten, om de zaak toegankelijker te maken. Daartoe ben ik begonnen met de scans van het inwonersoverzicht van Pleyte door een OCR-

programma te halen. Na grondige correcties heb ik de inwoners overgehaald naar een Excelbestand. Vandaar is de stap naar een database nog maar klein. Ook heb ik de huisnummers ingetekend in de kaarten.

Dit alles bleek veel werk te zijn en leek het raadzaam om eerst na te gaan of iemand dit niet al eerder heeft gedaan. Mijn eerste vraag is dus: is dit het geval? Heeft iemand dit al eens eerder gedaan? En zo ja, wie? En waar zijn de gedigitaliseerde resultaten te bewonderen? Zo nee, dan is de tweede vraag: zou er belangstelling zijn voor het resultaat van dit werk? Daarvoor zou ik een project willen starten met als volgende doelstellingen:



De 30 kaarten schematisch ingetekend op een kaart van Guicciardini uit 1581.

- Volledige digitalisering van de kaarten van Dulmanhorst c.q. die van Pleyte. Pleyte heeft er helaas een aantal weggelaten (vanwege doublures), maar ontbreken er ook een paar in het exemplaar dat ik in bruikleen had en is dus incompleet.

- Schematische projectie van alle kaarten op een referentiekaart uit die tijd, bijvoorbeeld die van Liefrinck van 1578 (die ik ook ergens gezien heb als 'Guicciardini van 1581', maar ik weet niet of dat correct is) of die van Pieter Bast van 1600. De projectie die ik tijdens mijn eerste verkenningen heb gemaakt is een beetje grofstoffelijk, zie de afbeelding.

- Registratie van alle huizen, huisnummers, bewoners, straten en stegen in een bestand, met zoekmogelijkheden en alle hedendaagse gebruiksmogelijkheden die men maar kan bedenken. Ik ben al een stuk op weg, maar heb nog wel een eind te gaan.

- Doortrekken van de lijn 1585 - 1876 - 2015. Dit project zou namelijk een voortzetting en uitbreiding betekenen van het werk wat Pleyte al eerder heeft gedaan. Maar dan met de hulpmiddelen van nu (digitale kaarten, databases etc.). En met behoud van de toevoegingen uit de 19de eeuw van Pleyte (de huisnummers, de namen van beroemde mensen die er toen woonden etc), en daarbovenop enkele saillante karakteristieken/veranderingen uit de 20ste en 21ste eeuw.

Het resultaat zou op een website geplaatst kunnen worden. Wie meer over dit onderwerp weet of geïnteresseerd is in dit project wordt van harte uitgenodigd contact op te nemen via Martin.Hooymans@xs4all.nl.

Website HVOL vernieuwd

Op de Algemene Ledenvergadering van 30 maart presenteerde Debbie van Steenpaal, coördinator van het webteam, de vernieuwde website www.oudleiden.nl. Zoals dat bijna lijkt te horen bij de lancering van een nieuw snufje techniek, kwam de site niet goed tot zijn recht op de pruttelende computers van de gemeente Leiden.

Maar het onzekere begin zegt niets over de ontvangst van de site. De herinrichting was hoognodig en werd van verschillende kanten warm verwelkomd. Een fris nieuw uiterlijk en overzichtelijke indeling zorgen voor meer gebruiksgemak voor bezoekers van de website. Met deze vernieuwing zijn we er echter nog niet. Fase 1 staat nu live, de komende tijd werken we verder aan de verbetering en completering van de website in fase 2.



De homepage

Uitleg

Hoe zit de nieuwe website in elkaar? Op de homepage ziet u een aantal blokken. Elk van de blokken kunt u vergroten en verkleinen door erop te klikken. Zo krijgt u de extra informatie te zien die bij dat vlak hoort. Als u op het blok 'activiteiten' klikt (rechts bovenaan) ziet u dat de verschillende activiteiten, werkgroepen en commissies zijn vertegenwoordigd door een tegel. Als u hierop doorklikt, vindt u de informatie die daarbij hoort.



De tegels van de commissies en werkgroepen

Wij zijn benieuwd wat u van de vernieuwde website vindt. Als u er op- of aanmerkingen over heeft, kunt u die in een e-mail sturen naar web@oudleiden.nl.

Brieven uit de Hongerwinter

Op de zolder van het huis van haar grootouders vond Nieske Vergunst een stapel brieven uit haar familie, geschreven tijdens de Hongerwinter. Het gezin van haar opa in Voorschoten bleek, toen ze niet meer bij elkaar op bezoek konden en de oorlogsomstandigheden precairder werden, te bestaan uit fervente brievenschrijvers.

Samen met coauteur Lisanne Mathijssen ging Vergunst op zoek naar het verhaal achter de brieven. En wat blijkt: in het dagelijks leven in Nederland merk je niet veel van een geallieerde landing in Normandië. Wel voel je de dreiging van de oorlog en de impact op het leven. En hoe: de brieven komen heel dichtbij de beklemming van die tijd. Archiefonderzoek en gesprekken met Vergunsts opa, die nog leeft en graag zijn herinneringen deelt, resulteerden in een rijk brievenboek, met portretten van intrigerende Voorschotenaren.



De familie waaraan het gezin schrijft, woont verspreid over Nederland – Leiden, Amsterdam, Harlingen – en de inhoud en stemming van de brieven lopen daardoor flink uiteen. De auteurs slagen er echter in om een veelomvattende context te geven waardoor die verschillende invalshoeken één samenhangend verhaal vormen. Zo schrijft de familie uit Harlingen dat ze graag eten willen opsturen naar het gezin Spaanderman in Voorschoten, terwijl de Amsterdamse familie juist om hulp vraagt aan het gezin uit de Randstad. Voorschoten ligt wat dat betreft min of meer tussen twee vuren: vlakbij het platteland, dus overvloediger dan Amsterdam, maar zeker niet het 'land van kaas en boter', zoals Friesland genoemd werd.
De schrijvers van de brieven vormen één familie, maar zijn zeer verschillend qua beroep, leeftijd en de daarbij horende zorgen: de oma's (beide tachtig) zijn naast overleven vooral bezig met het geloof, de ooms en tantes (rond de veertig) proberen met man en macht uit handen van de Duitse bezetter te blijven. En dan is er nog de jongere garde, de twintigers, die elkaar een hart onder de riem probeert te steken en zelfs, ondanks de bezetting, een verloving organiseert. Dat maakt *Oorlogsbrieven* voor elke lezer, jong en oud, herkenbaar.
Opvallend is dat de brieven weliswaar over het dagelijks leven gaan, maar nergens saai zijn. Ondanks de soms flinke lengte van de brieven, blijven ze interessant, juist omdat ze zo over alledaagsheid gaan. Uit elke brief spreekt een gewenning aan de situatie, die ons met de blik van de huidige tijd een gevoel van bevreemding geeft.
Oorlogsbrieven schetst een indringend portret van een Nederlandse familie tijdens de Hongerwinter. Het boek geeft een bijzondere inkijk in het dagelijks leven van gewone mensen in Leiden en omgeving, tijdens een periode die we vooral kennen uit de geschiedenisboeken. Een 'verplicht nummer' voor iedere geschiedenisliefhebber.

Nieske Vergunst & Lisanne Mathijsen, Oorlogsbrieven, Een familie in de hongerwinter. Amsterdam: Atlas Contact, 2016. 288 pagina's. 19,99 euro.

Leidenkenner Cor Smit in de rol van quizmaster
Boekje boordevol historische feiten over Sleutelstad

Vraag: Wat hebben Theo Eerdmans, Mies Bouwman, Joost Prinsen, Linda de Mol en Cor Smit gemeen? Antwoord: Het zijn allemaal quizmasters (geweest). Waarbij voor de laatste geldt dat hij ook nog zelf de vragen bedenkt en beantwoordt. Bijvoorbeeld op 20 maart als hij in boekhandel Kooyker in de Breestraat zo'n veertig Leidenaars aan de tand voelt over hun kennis van de stad. De vragen put hij uit zijn nieuwe boekje 'Ken je Leiden', dat hij voorafgaand aan het vragenspel presenteert.

In totaal 250 vragen en antwoorden verdeeld over zes categorieën: Geschiedenis, De stad, haar buurten en de buren, Economie, Universiteit, Sport en Cultuur.
Cor Smit staat in de stad al jarenlang bekend als een vraagbaak, die zeer veel afweet van de Leidse historie. Toch erkent hij dat hij voor het vraag- en antwoordboek een aantal standaardwerken heeft geraadpleegd en sommige zaken nader heeft onderzocht om echt het naadje van de kous te weten te komen. Hij heeft zich er in elk geval niet met een Jantje van Leiden afgemaakt. De beantwoording van de meerkeuzevragen wordt niet afgedaan met een simpele vermelding van de juiste letter. Hij gaat steeds netjes op de materie in. Cijfers worden met achtergronden toegelicht en geïnterpreteerd. Gebeurtenissen worden in een tijdkader geplaatst. En personen of verenigingen en instellingen worden 'ingekleurd' met een reeks interessante gegevens.
Smit erkent dat het maken van zo'n boekje gemakkelijk lijkt, maar dat de praktijk soms wat weerbarstiger was. Zo werd hij tijdens het schrijven geconfronteerd met actuele gebeurtenissen die om tekstaanpassingen vroegen. Een leuke vraag over V&D moest ineens heel anders worden ingekleed. Bij de Leidse sporthistorie, waarover slechts weinig in boekvorm is verschenen, moest hij zijn toevlucht zoeken tot krantenarchieven. En soms ontstaat over ogenschijnlijk 'vaststaande feiten' na vele jaren ineens weer discussie. Zo is zeer lange tijd beweerd dat de toren van de Pieterskerk indertijd het hoogste bouwwerk van de stad was. Smit meldt dat ook. Maar na deskundig onderzoek wordt dat inmiddels sterk betwijfeld, omdat de fundering zo'n hoge toren nooit zou hebben kunnen dragen. Het schilderij van de toren zou slechts een bouwtekening zijn geweest.
Ook actuele ontwikkelingen zijn in een enkel geval spelbreker. Het laat onverlet dat de grote verdienste van het boekje de veelheid van interessante feiten is die Smit heeft verzameld. Ze worden in vlot taalgebruik gepresenteerd en omlijst met toepasselijke illustraties van onder meer Erfgoed Leiden en onze Beeldbank. Bovendien kan uit de scorelijst worden afgelezen wie de 'echte Lei(d)enaar' is . De organisatoren van 'pubkwissen' en andere kennisspelletjes wordt in elk geval veel werk uit handen genomen met deze nieuwe uitgave.

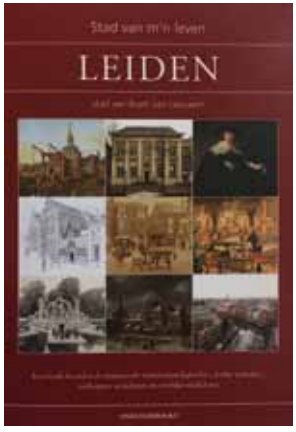


Ken je Leiden. De Sleutelstad in 250 vragen - Cor Smit - Uitgeverij WBooks - ISBN 9789462581005 - 176 pagina's - Prijs 14,95 euro.

Nieuw boekje: 'Leiden: Stad van mijn leven'
Ruud Spruit beschrijft historie op luchtige toon

Een boekje over Leiden met een deels gepersonifieerde inhoud, zoals de naam van de schenker of ontvanger op de omslag. Die mogelijkheid biedt uitgeverij Onlinebooks. Auteur is Ruud Spruit (1942), wiens naam onverbrekelijk verbonden zal blijven met de Leidse hofjes, waarover hij in de loop der jaren uitgebreid publiceerde.

Hoewel hij al lange tijd in Medemblik woont, schreef hij recentelijk nog 'Glippers en ballen' en 'Mijn stad, Leiden' met historische verhalen en informatie voor de jeugd. En in 2012 was hij gastspreker op onze ledenvergadering over '200 jaar Koninkrijk der Nederlanden' naar aanleiding van zijn boek 'Kokarde'.
Zijn nieuwste werk omschrijft hij als 'een lichtvoetig boekje met allerlei wetenswaardigheden, anekdotes en afbeeldingen'. De laatste zijn afkomstig uit diverse museumarchieven, het archief van Erfgoed Leiden en Omstreken. Het omvat onder meer schilderijen, foto's, tekeningen en historische stadskaarten. De beknopte artikelen behandelen een grote variatie aan onderwerpen. Daarin spelen de kunstwereld (onder anderen Gabriel Metsu en Gerrit Dou), het universiteits- en studentenleven (zoals Thee slaan, de Maskerade in 1925 en Einstein) en het Beleg en Ontzet (met onder meer hutspot, kermis en Magdalena Moons) een belangrijke rol. Ter afwisseling van pagina's vol grappige weetjes en oneliners van bekende Leidenaars, zijn er plekken ingeruimd voor verdwenen fenomenen als straatventers, dienstbodes, bordelen, de Paardensteeg en uitspanning De Groote Vink. Spruit belicht verder de herkomst van Franse namen en het mooiste huis van Leiden.



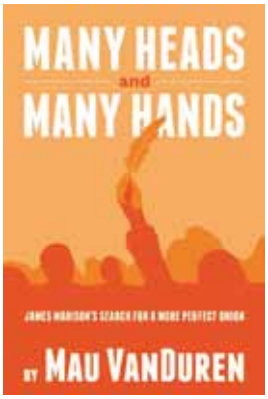
Het boekje kost 18,90 euro Tot 1 augustus 2016 kunnen leden van de Historische Vereniging Oud Leiden het boekje bestellen met een korting van twee euro, dus voor 16,90 euro. Voor dat bedrag wordt de naam van de eigenaar of ontvanger op de omslag vermeld en op nog twee plaatsen in het boek. Op de eerste binnenpagina wordt bovendien een persoonlijk bericht voor de ontvanger geplaatst van maximaal 250 woorden. Dat is bij de prijs inbegrepen.

Voor één euro extra kan men voor de omslag een foto naar keuze uploaden. Die komt in het midden tussen de andere Leidse plaatjes. Voor de korting gaat u naar www.stadvanmijnleven.nl en vervolgens naar het Leidse boekje. Bij stap 3 moet de kortingscode worden ingevuld en die is: Oud16011. Inmiddels zijn in de serie ook al deeltjes over andere steden verschenen: Haarlem, Amersfoort en Rotterdam. Amsterdam is in productie en daarna volgt Den Haag. Ruud Spruit werkt inmiddels aan een soortgelijk boekje over tuingeschiedenis.

Leiden, stad van mijn leven - Ruud Spruit - Uitgeverij Onlinebooks - 112 pagina's - Prijs: 18,90 of 19,90 euro (tot 1 augustus met korting 16,90 of 17,90 euro).

De lange Europese weg naar de Amerikaanse democratie
Boeiend boek van oud-Nederlander Mau VanDuren

Begin januari verscheen in de Verenigde Staten 'Many heads and many hands' van auteur Mau VanDuren (64). Het boek volgt nauwgezet het historische tijdpad van de bevlogen wegbereiders, die James Madison (1751-1836) in 1787 in staat stelden het fundament voor de Amerikaanse democratie te leggen.



Een zoektocht door de eeuwen heen naar de totstandkoming van democratische verworvenheden als de vrijheid van vergadering, pers, meningsuiting en geloof, de scheiding tussen kerk en staat, onafhankelijke rechtspraak, algemeen kiesrecht en al dan niet getrapt gekozen volksvertegenwoordigers. Het leidde tot de verrassende conclusie dat de basis voor wat in de VS tot stand kwam, is gelegd in Europa. In het bijzonder in Frankrijk, Engeland en vooral Nederland, met een bijzondere rol voor Leiden.

In zijn boek levert VanDuren daarvoor het bewijs aan de hand van een reeks personen en gebeurtenissen die een nauwe relatie hebben met de stad. Zo schetst hij de ontwikkeling vanaf het verwerven van de eerste stadsrechten. De Leidse jurist Philips van Leyden (1326-1382) regelt - in dienst van graaf Willem V - op basis van het Romeinse recht zaken op het gebied van onder meer onderwijs, energie, water, verkeer, transport, geld, belastingen, wetgeving en rechtspraak. Van Leyden propageert daarbij een sterk leiderschap. In 1584 brengt Johan van Oldenbarnevelt (1547-1619) dat na de moord op Willem van Oranje in de praktijk, met ondersteuning van Willems zoon en opvolger Maurits. Hij is de held in de Hollandse revolutie tegen Spanje en in feite de stichter van de Republiek der Nederlanden. Hoewel er nog geen sprake was van echte democratie ging het wel die kant op. VanDuren beschrijft uitvoerig hoe het uiteindelijk tot een conflict kwam tussen de prins-generaal en de landsadvocaat. Van Oldenbarnevelt werd gevangen gezet en in Den Haag in het openbaar onthoofd.

Vanzelfsprekend krijgt de komst naar het tolerante Leiden van de Pilgrims onder leiding van William Bradford in 1607 - een jaar nadat de congregatie van Scrooby besliste zich af te scheiden van de Anglicaanse kerk - brede aandacht in het boek. Dat ze twaalf jaar later de langdurige en barre tocht met het schip de Mayflower naar Amerika ondernemen diende een



Plattegrond van Leiden, na de stadsuitbreiding van 1294 (getekend door Pieter van der Aa, 1712).

hoger doel: de stichting van de Plymouthkolonie in Massachusetts. Aan de overkant van de oceaan waren het onder anderen de Britse parlementariër Edwin Sandys (1561-1629) en de in Leiden afgestudeerde jurist Adriaen van den Donck (1618-1655) die een belangrijke bijdrage leverden aan het Amerikaanse bewustwordingsproces. Maar de zeer belezen James Madison (hij bezit zo'n 4.000 boeken, vele gedrukt in Leiden), komt de eer toe de belangrijkste auteur van de Amerikaanse Grondwet te zijn. Geruggesteund door zijn vriend, en latere voorganger als president, Thomas Jefferson (1743-1826) weet Madison deze in 1787 op de conventie in Philadelphia moeizaam over de eindstreep te trekken. Daarna duurt het nog vier jaar voordat alle dertien staten de Grondwet en de Bill of Rights hebben geratificeerd. VanDuren is een boeiende verteller, die zijn lezers vooral duidelijk maakt dat doorzettingsvermogen, vastberadenheid en moed bij de sleutelfiguren doorslaggevend zijn voor het succes. Zijn boek bevat een schat aan historische gegevens, die een extra dimensie krijgen als ze af en toe in een fictieve setting worden gepresenteerd. Zoals de laatste dagen van Van Oldenbarnevelt, de ontberingen tijdens de overtocht van de Piligrims en de lange weg naar het compromis op de Conventie. Het is George Washington (1732-1799), de eerste president van de VS, die de Grondwet met een klap van de voorzittershamer bekrachtigde. Over het boek verschenen de afgelopen maanden een flink aantal zeer lovende recensies. Een vertaling zou dan ook zeker op zijn plaats zijn.

Many Heads and Many Hands. James Madison's Search for a More Perfect Union - Mau VanDuren - Northhampton House Press - 344 pagina's - ISBN 978-1937997656 - Prijs: 27,99 euro. Te bestellen via bol.com

De Leidse 'roots' van Mau VanDuren

Mau VanDuren heeft echte Leidse 'roots', hoewel hij er zelf nooit woonde. Zijn vader (orthopedisch chirurg) studeerde er vanaf 1934, zijn ouders woonden er van 1942 tot 1948 en zijn beide broers zijn er geboren. Hun vlakbij het station gelegen huis werd in 1944 door de Engelsen gebombardeerd bij een poging de Duitse V1's en V2's buiten bedrijf te stellen. Zijn moeder was net daarvoor naar elders vertrokken, terwijl zijn vader in het ziekenhuis zat ondergedoken.



Mau VanDuren

Hij werd als Maurits van Duren in Leeuwarden geboren en groeide op in Drenthe. Hij behaalde in Utrecht zijn ingenieurstitel en ging werken voor de Stichting Nederlandse Vrijwilligers in het Zuidelijk Afrikaanse Botswana. Daar leerde hij zijn latere vrouw Jackie kennen en nu woont hij al jaren net buiten Washington DC. Hij maakte carrière als internationaal informatiedeskundige en is en was betrokken bij lokale, regionale en nationale politieke campagnes. In 2015 kwam hij voor een vakantie met zijn gezin naar Leiden en daar sprak hij onder anderen met Jeremy Bangs, directeur van het Leidse Pilgrims Museum en auteur van het bijna 900 pagina's tellende standaardwerk over de 'oprichters' van het federatieve Amerika. Die ontmoeting paste perfect bij de studie waaraan VanDuren sinds 2008 vele uren spendeerde.

HVOL BEDRIJFSLEDEN

Alrijne Zorggroep

Museum Boerhaave

Breedveld Holding

Buik en Van der Horst, gerechtsdeurwaarders

De Clercq, advocaten en belastingadviseurs

Van Cleef Holding

De Leeuw Makelaardij bv

De Ruyter de Wildt en De Vroom, advocaten

EDUARD Leiden Concept Store

Griffioen Precious Presents vof

Geelkerken Linskens, advocaten

HBK, Belastingadviseurs & Accountants

Hoogheemraadschap van Rijnland

Glas- en Schilderwerken van Muiden bv

Stichting Pieterskerk Leiden

Prima Management

Rabobank Leiden-Katwijk

Regionaal Opleidingen Centrum Leiden (ROC)

Restaurant Engelbertha Hoeve bv

Rijksmuseum voor Volkenkunde

Stichting Confessioneel Onderwijs Leiden

Studio Coördesign bv

Tandartsenpraktijk Zoeterwoudsesingel

Teekens Karstens, advocaten en notarissen

Van der Valk Hotel Leiden

Zorgverzekeraar Zorg en Zekerheid

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas
postnl

Retouradres: HVOL
Postbus 917, 2300AX Leiden

Eric Jan Weterings (1960 - 2016)

Op 55-jarige leeftijd is na een kort ziekbed Eric Jan Weterings in zijn geboorteplaats Vlissingen overleden. Hij werd op 13 maart jongstleden begraven. Weterings was jarenlang actief voor de Stichting Industrieel Erfgoed Leiden (STIEL) en woonde in Amsterdam. Ruim elf jaar was hij eindredacteur van het blad 'Stielz' totdat die taak in 2003 werd overgenomen door Wibo Burgers. Verder schreef hij een aantal boeken - doorgaans samen met collega's - waarin de historie van het Leidse bedrijfsleven en het ambacht centraal stonden. Zo werd in 'Het ambacht' dat in 1993 verscheen, een groot aantal portretten van 'vaklieden' gebundeld, die eerder voor het Leidsch Dagblad waren geïnterviewd. Bij die krant was hij vanaf 1989 als journalist werkzaam, onder andere op de regioredactie. Vervolgens werkte hij van 1993 tot 1997 bij het Haarlems Dagblad en daarna trad hij in dienst bij het persbureau ANP. In 1996 publiceerde Weterings samen met Ed van der Vlist een boek over de geschiedenis van de ambulante handel in Leiden, met als titel "Wie maakt me los?' Negen eeuwen markt in Leiden'. Bovendien werkte hij mee aan 'Leids Fabrikaat 2' dat in 1999 werd uitgegeven in de Leidse Historische Reeks. In 1994 schreef hij voor het Leids jaarboekje van onze vereniging een artikel over de 'borstplaatfabriek' van de gebroeders Pel aan de Morsweg.

COLOFON

Postadres:
Secretaris HVOL, Postbus 917,
2300 AX Leiden, tel 06-20211908
E-mail: info@oudleiden.nl
ING bankrekeningnummers (alle t.n.v. Vereniging Oud Leiden) voor:
- contributies/schenkingen: NL74INGB0000175228
- betaling excursies: NL67INGB0005901264
- overige betalingen: NL03INGB0005887187

Website: www.oudleiden.nl
Website beeldbank: http://beeldbank.oudleiden.nl

Bestuur HVOL:
Rens Heruer - *voorzitter*
Gerard Kramer - *vicevoorzitter*
Adriaan Brandenburg - *secretaris*
Victor Wijnands - *penningmeester*
Emil Broesterhuizen
Tanneke Schoonheim
Wim Bleijie

Overige contactpersonen:
Debbie van Steenpaal - *website*
Rob Smit - *excursies*
Hans van Ulden - *beeldbank*
Lenie Witkam - *jaarboekje*

Redactie Kwartaalblad:
Tanneke Schoonheim en Bram van Leeuwen
E-mail redactie: kwartaalblad@oudleiden.nl
Kamer van Koophandel
nummer 40445843
ANBI-nummer 804311912
International Standard Serial Number:
ISSN 2214-353X
Opmaak en druk: Drukkerij Sparta, Leiden